

Економіка

УДК 338:330.341.4

Барна Марта Юрїївна

*доктор економічних наук, професор,
перший проректор*

Львівський торговельно-економічний університет

Барна Марта Юрьевна

*доктор экономических наук, профессор,
первый проректор*

Львовский торгово-экономический университет

Barna Marta

*Doctor of Economics, Professor,
First Vice-Rector*

Lviv University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0001-5248-9774

Руцишин Надія Михайлівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки та банківського бізнесу*

Львівський торговельно-економічний університет

Руцишин Надежда Михайловна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансово-экономической безопасности и банковского бизнеса*

Львовский торгово-экономический университет

Rushchyshyn Nadiya

PhD in Economics, Associate Professor of the

Department of Financial and Economic Security and Banking Business

Lviv University of Trade and Economics

ORCID ID: 0000-0002-1198-8582

**СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ:
СИСТЕМНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗРІЗ
СТРУКТУРНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ:
СИСТЕМНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ СРЕЗ
STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF ECONOMIC
DEVELOPMENT: SYSTEM-ANALYTICAL ASPECTS**

Анотація. У статті обґрунтовано, що потенціал економічного зростання країни та добробуту населення залежить від якісної галузевої структури економіки, в тому числі високої частки високотехнологічних галузей та сприятливих умов ведення бізнесу. Здійснено аналіз галузевої структури економіки України в розрізі основних видів економічної діяльності. Оцінено їх поточну структуру та тенденції змін. Визначено, що у структурі національної економіки станом на 2019 рік продовжує переважати торгівля, а частка інноваційного виробництва у різних галузях залишається на низькому рівні. Зокрема, розраховано, що сумарно на такі галузі економіки як сільське господарство, переробну промисловість, будівництво, транспорт і складське господарство, тимчасове розміщування й організацію харчування припадало лише третина всієї валової доданої вартості. Підсумовано, що для економіки, яка претендує на розвиток і конкурентоспроможність, таких значень об'єктивно недостатньо.

Результати аналізу дозволили визначити системні структурні вади національної економіки України, які не сприяють подальшому соціально-економічному поступу країни та її регіонів, призводять до деіндустріалізації та наростання процесів деградації господарського комплексу. Серед них: високий рівень корупції та системної мінізації економіки та криміналізації економічних відносин, неефективна галузева структура економіки з критично високим рівнем ресурсномісткого та енергоємного виробництва,

неефективним функціонуванням секторів, які забезпечують соціальний розвиток, зокрема житлово-комунального господарства, медицини, системи освітніх послуг, елементів соціальної інфраструктури.

Доведено, необхідність посилення ролі банківської системи у стимулюванні збільшення обсягів вітчизняного виробництва, розвитку реального сектора національної економіки та галузей високотехнологічного виробництва.

Ключові слова: розвиток економіки, структурні вади, галузева структура економіки, корупція, тіньова економіка, реальний сектор економіки.

Анотація. В статті обосновано, що потенціал економічного росту країни і благосостояння населення залежить від якісної галузевої структури економіки, в тому числі високої частки високотехнологічних галузей і сприятливих умов ведення бізнесу. Здійснено аналіз галузевої структури економіки України в розрізі основних видів економічної діяльності. Оцінено їх поточну структуру і тенденції змін. Визначено, що в структурі національної економіки на 2019 рік продовжує домінувати торгівля, а частка інноваційного виробництва в різних галузях залишається на низькому рівні. Зокрема, розраховано, що сумарно на такі галузі економіки як сільське господарство, переробна промисловість, будівництво, транспорт і складське господарство, тимчасове розміщення і організації харчування приходилося лише третина всієї валової доданої вартості. Підведено висновки, що для економіки, яка претендує на розвиток і конкурентоспроможність, таких значень об'єктивно недостатньо.

Результати аналізу дозволили визначити системні структурні недоліки національної економіки України, які не сприяють

дальнейшему социально-экономическому развитию страны и ее регионов, приводят к деиндустриализации и нарастания процессов деградации хозяйственного комплекса. Среди них: высокий уровень коррупции и системной теневизации экономики и криминализации экономических отношений, неэффективная отраслевая структура экономики с критически высоким уровнем ресурсоемкого и энергоемкого производства, неэффективным функционированием секторов, обеспечивающих социальное развитие, в частности жилищно-коммунального хозяйства, медицины, системы образовательных услуг, элементов социальной инфраструктуры.

Доказано, необходимость усиления роли банковской системы в стимулировании увеличения объемов отечественного производства, развития реального сектора национальной экономики и отраслей высокотехнологичного производства.

Ключевые слова: развитие экономики, структурные недостатки, отраслевая структура экономики, коррупция, теневая экономика, реальный сектор экономики.

Summary. *The article has substantiated that the potential of economic growth of the country and the welfare of the population depends on the quality of the sectorial structure of the economy, including the high share of high-tech industries and favorable business conditions. The analysis of the branch structure of the economy of Ukraine in the context of the main types of economic activity is conducted. Their current structure and trends are committed. It is determined that in the structure of the national economy as of 2019, trade continues to dominate, and the share of innovative production in various industries remains low. In particular, it is estimated that in total, such sectors of the economy as agriculture, processing industry, construction, transport and warehousing, temporary accommodation and catering accounted for only a*

third of the total gross value added. It is concluded that such values are objectively insufficient for an economy that aspires to development and competitiveness.

The results of the analysis allowed identifying systemic structural defects of the national economy of Ukraine, which do not contribute to further socio-economic progress of the country and its regions, lead to deindustrialization and increase the processes of degradation of the economic complex. Among them: high level of corruption and systemic shadowing of the economy and criminalization of economic relations, inefficient sectorial structure of the economy with a critically high level of resource-intensive and energy-intensive production, inefficient functioning of sectors that provide social development, including housing and communal services, medicine, education services, elements social infrastructure.

The necessity of strengthening the role of the banking system in stimulating the increase of domestic production, development of the real sector of the national economy and branches of high-tech production is proved.

Key words: *economic development, structural defects, branch structure of economy, corruption, shadow economy, real sector of economy.*

Постановка проблеми. Потенціал економічного зростання будь-якої країни залежить від цілої низки чинників. Проте приклад формування нової економіки технологічно-інформаційного суспільства показує, що лише при умові бурхливому розвитку високотехнологічних виробництв, національна економіка зможе отримати в майбутньому дивіденди у вигляді економічного зростання та добробуту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти дослідження структурних характеристик розвитку економіки та тенденцій їх змін можна відслідкувати у наукових працях цілої плеяди вітчизняних учених-економістів: О.І. Клімової [1], А.Ю. Васиної [2], В.В.

Паппа [3] А.О. Ходжаян [4], С.В. Куйбиди [5], О.А. Гончарука [6], Т. В. Романової [7], О.М. Луцків [8], Т. Г. Васильціва [9; 10], О. П. Мульскої [11; 12]. Однак при значній наявності наукових розробок з даної проблеми, дослідження більше фрагментарно, ніж комплексно оцінюють структурні характеристики сучасного розвитку економіки, відтак пропонована тема актуальна і потребує більш детального вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є здійснення аналізу індикаторів стану та зміни структурних характеристик розвитку економіки, оцінка тенденцій та перспектив їх можливих змін.

Виклад основного матеріалу. Формування висновків відносно структурних характеристик функціонування економічної системи країни в першу чергу передбачає аналіз галузевих співвідношень національної економіки. Об'єктивним підсумком аналізу слугують попередні висновки відносно переважання (або навпаки – незначного внеску) видів економічної діяльності, де створюється більша частина доданої вартості, виготовляється продукція (надаються послуги), яка забезпечує конкурентоспроможність економіки країни в системі міжнародного поділу праці, галузей з високими темпами розвитку в межах світової економіки, які перспективні в контексті сучасних тенденцій промислової революції, діджиталізації, поступу інформаційної економіки та суспільства і т. ін.

Саме тому результати аналізування галузевої структури економіки України дають підстави до висновку про її недостатню раціональність та не відповідність аналогам країн, що мають високий рівень розвитку та є лідерами за темпами економічного зростання. Так, станом на 2018 р. частка переробної промисловості в економіці нашої держави становила лише 11,6% та до 2010 р. показник знизився на 0,9 в. п.

Якщо на момент незалежності країна мала один зі найбільших потенціалів розвитку машинобудування, то до 2018 р. частка цього виду економічної діяльності скоротилася до 1,5 % та обсяги і рівень продукції

машинобудування в Україні зберігають тенденцію до подальшого зниження.

Зазначене на тлі послаблення рівня інноваційної діяльності та технологічного розвитку стало свідченням нарощування процесів деіндустріалізації національної економіки, що негативно позначається на подальшій здатності продукції вітчизняної промисловості конкурувати з іноземними аналогами на зовнішньому та внутрішньому ринках збуту.

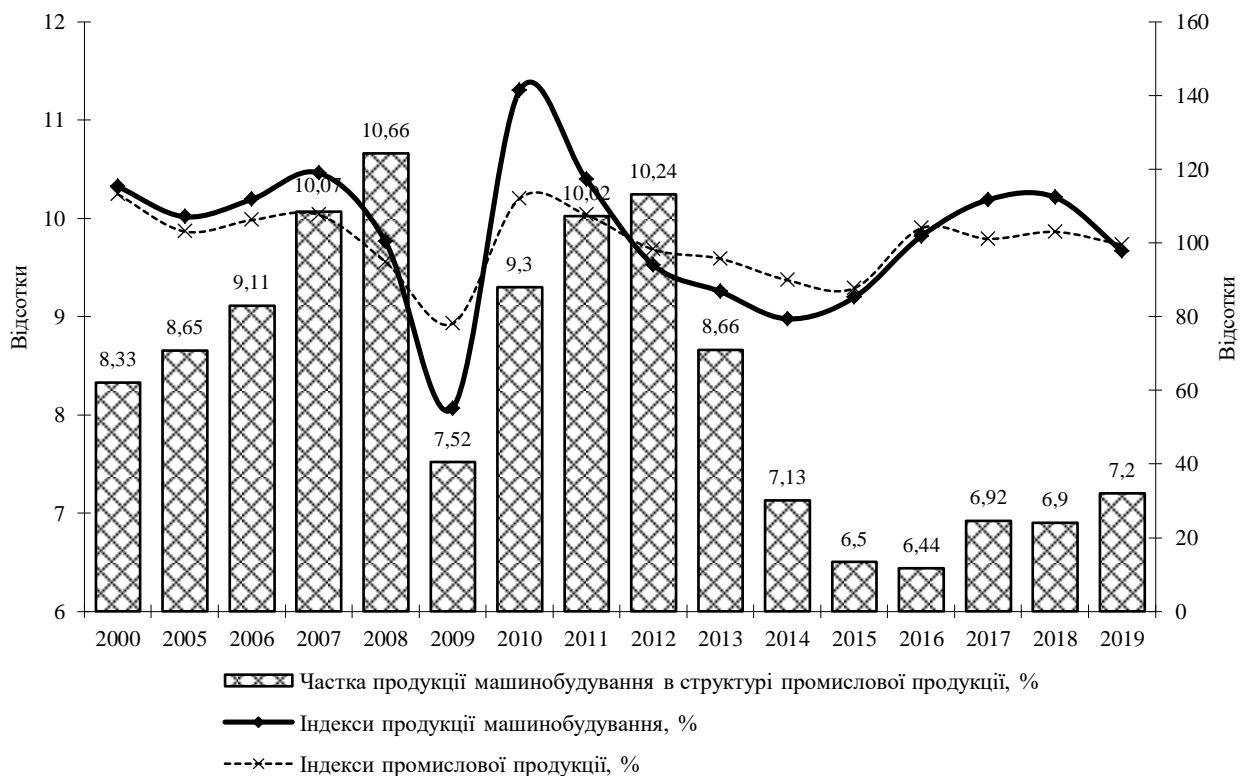

Рис. 1. Показники виробництва продукції машинобудування в Україні у 2000, 2005-2019 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [13]

Звернімо увагу, що частка продукції машинобудування у 2008 р. становила 10,7 %, а у 2012 р. – 10,2 % та під час кризових 2014-2015 рр. знизилася до заледве 6 % (рис. 1). Станом на 2019 р. все ще не відновлено обсягів та рівня виробництва продукції машинобудування, в структурі якої також більшу частку утворює продукція з нижчим (в порівнянні з конкурентними аналогами) рівнем інноваційності та технологічності.

Нестабільними залишаються й темпи приросту обсягів виробництва продукції промисловості та безпосередньо машинобудування і на тепер головне завдання – відновлення докризових показників.

Наголосимо й на іншому. Якщо частка промисловості за видами економічної діяльності у 2018 р. становила 21,0 %, то, на жаль, у більшій мірі такого відносно високого значення показника було досягнуто за рахунок галузей промисловості, як правило, сировинного характеру, що негативно та не сприяє реалізації потенціалу національної економіки в контексті здатності наростити обсяги виробництва і збуту продукції з високим вмістом доданої вартості, якості та конкурентоспроможності.

Окрім того, свідченням все ще низького внеску реального сектора економіки в економічне зростання залишається його мала частка в структурі валової доданої вартості. Так, сумарно на сільське господарство, переробну промисловість, будівництво, транспорт і складське господарство, тимчасове розміщування й організацію харчування у 2018 р. припадало лише 31,1 % або третину всієї доданої вартості, що для економіки, яка претендує на розвиток і конкурентоспроможність, об'єктивно недостатньо. Причому така ситуація консервувалася вже достатньо довгий часовий період.

З огляду на високий транзитний потенціал економіки України, її розвинуту транспортну інфраструктуру, а також туристично-рекреаційні спроможності, відмічаємо критично низькі частки в структурі валової доданої вартості таких видів економічної діяльності, як транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (6,4 % у 2018 р.).

Визнаний у світі потенціал вітчизняного ІТ-сектора не забезпечив паритетної активізації зростання його обсягів та рівня у структурі національної економіки, де на 2018 р. лише 3,9 % валової доданої вартості припадало на інформацію та телекомунікації.

Натомість, у структурі національної економіки продовжує

переважати торгівля, що є свідченням у більшій мірі примітивніших товарообмінних операцій над високотехнологічним виробництвом товарів, продукції, послуг. За 2010-2018 рр. показник дещо знизився – на 0,8 в. п. (з 14,5 до 13,2 %), втім з-поміж видів економічної діяльності (за виключенням промисловості) залишався найбільшим за часткою.

Вказане дає підстави до висновку про необхідність посилення ролі банківської системи у стимулюванні збільшення обсягів вітчизняного виробництва, розвитку реального сектора національної економіки, причому на засадах Індустрії 4,0 як прямого шляху до неоіндустріалізації.

Не мало важливим є й завдання банківського кредитування в контексті осучаснення та модернізації основних засобів як в економіці в цілому, так і в її базових видах економічної діяльності зокрема. Дійсно, станом на тепер критичної потреби в зниженні рівня зносу основних засобів у системі національного господарства України, на перший погляд, немає. Часи 2014-2015 рр., коли рівень зносу основних засобів в економіці загалом та у переробній промисловості зокрема сягали 75-85 %, минули [13, с. 235].

Та все ж показники, що спостерігалися на 2019 р., також були достатньо високими – 56,9 % у економіці загалом та 51,4 % у переробній промисловості. Більше того, рівень зносу основних засобів навіть в такому прогресивному виді економічної діяльності, як інформація та телекомунікації, також залишався високим – 56,9 %. Відтак, у цьому керунку потрібна подальша співпраця суб'єктів банківського сектора та бізнесу з формування доступного фінансового ресурсу, необхідного для кредитування проектів підприємств з оновлення та осучаснення їх матеріально-технічної та техніко-технологічної бази.

Попри достатньо істотний рівень зносу основних засобів не меншою структурною вадою національної економіки залишається також й високий рівень енергоємності ВВП. До прикладу, ще у 2000-х роках показник

становив 0,515 кг нафтового еквіваленту на 1 тис. дол. США за паритетом купівельної спроможності, тоді як аналогічне для того часу середньосвітове значення показника перебувало на рівні 0,120 кг нафтового еквіваленту на 1 тис. дол. США, що було утричі менше [13].

До 2018 р. енергоємність ВВП України суттєво знизилася до рівня 0,238 кг нафтового еквіваленту на 1 тис. дол. США за паритетом купівельної спроможності. Втім, при цьому значення показника було у 3,1 разу більше, ніж в країнах ЄС та у 2,1 разу більше, ніж середньосвітове значення цього показника. Розуміємо, що в підсумку вказаних високих значень енергоємності об'єктивно завищується й значення загальної витратомісткості національного продукту, що робить його менш конкурентоспроможним і на внутрішньому і на зовнішньому ринках збуту. Означене актуалізує роль банківської системи у формуванні та пропозиції на ринку доступного банківського кредитування, а також страхування, гарантування та надання низки інших послуг, орієнтованих на підтримку програм і проектів у царині зростання енергоефективності та енергоощадності як в корпоративному секторі, так і в сегменті домогосподарств, держави, ЖКГ тощо.

Позаяк, попри ці тенденції ключовими структурними вадами і недоліками національної економіки України залишаються критично високий рівень корупції та тінізації економічних відносин. Ці системні структурні недоліки перешкоджають формуванню потенціалу економічного відновлення країни. Так, станом на 2019 р. Україна перебувала на 126 місці в рейтингу організації Transparency International за рівнем сприйняття корупції (табл. 1), що було критично високим значенням та означало, що населення країни в істотній мірі сприймає наявність корупції як таку, що об'єктивно наявна і супроводжує всі суспільно-політичні та соціально-економічні процеси.

**Місця України та окремих країн у світовому рейтингу сприяння
корупції у 2012-2019 рр.**

Країни	Роки								Абсолютні відхилення, ±	
	2012 (176 країн)	2013 (177 країн)	2014 (174 країни)	2015 (168 країн)	2016 (176 країн)	2017 (180 країн)	2018 (180 країн)	2019 (180 країн)	2019 / 2012	2019 / 2018
Україна	135	134	135	134	132	130	120	126	↓9	↑6
Польща	33	33	34	35	36	36	36	41	↑8	↑5
Словаччина	36	37	33	32	34	35	57	59	↑23	↑2
Румунія	57	55	54	54	57	59	61	70	↑17	↑9
Угорщина	65	64	64	61	58	66	64	70	↑15	↑6
Білорусь	69	68	70	71	79	68	70	66	↓3	↓4
Російська Федерація	133	127	136	119	135	135	138	137	↑4	↓1

Джерело: побудовано автором за даними [14]

За рівнем корупції Україна істотно поступається країнам – сусідам. Так, якщо станом на 2019 р. Польща посідала 41 місце, Словаччина – 59, Румунія та Угорщина – 70, а Білорусь – 66 місця, то Україна – 126 місце. Проблема у більшій мірі в тому, що для нашої країни корупція характерна не лише на нижчих рівнях суспільних відносин, але й у вищих ешелонах влади.

Все це підриває базові основи країни з прозорою ринковою системою господарювання, руйнує ринкове конкурентне середовище, деформує будь-які раціональні структурні співвідношення в системі національної економіки, демотивує легальний приватний бізнес і т. ін.

Втім, не меншою проблематичністю характеризується ситуація з тіньовою економікою національного господарства України. Причому, окрім значних обсягів, тінізація вітчизняної економіки характеризується ще двома визначальними аспектами. По-перше, це визнання достатньо високого рівня тінізації офіційними органами влади. По-друге, це фіктивізація даних відносно рівня та масштабів розвитку і поширення тіньових економічних

відносин. Так, за старою методикою Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у 2019 р. частка тіньової економіки становила 28 %, а за удосконаленою методикою цього ж міністерства – 29 %.

Позаяк, реальний стан справ не такий та тінізація національного господарства країни значно вища і системніша, тим паче у складних умовах політико-економічної кризи, яка характерна для нашої держави. Не сприяють покращенню ситуації й сучасна політика фіскалізації малого бізнесу, карантинні обмеження, зростання масштабів зовнішньої трудової міграції населення, активні торговельні відносини з окупованими територіями і т. ін.

Підтвердженням таких висновків є дані щодо рівня тінізації економіки України визнаних міжнародних організацій, звіти яких стверджують про те, що проникнення тінізації в системі оплати праці перевищує 40 %, переведення безготівкових коштів у готівкову форму – 25 %, неофіційних платежів – 20 %, капіталізації тіньового сектора – 15 %.

На жаль, в Україні не вдалося викоринити й таку структурну ваду, як високий рівень рейдерства, зокрема в сфері неправомірного захоплення власності та бізнесу. Так, кількість кримінальних впроваджень за випадками рейдерських захоплень у 2020 р. становила 751 од., що було у 2,2 рази більше, ніж у 2013 р. [13]. Вказане дає підстави до висновку, що фактична чисельність злочинів у сфері рейдерства ще вища і попри велику увагу до усунення цієї проблеми на вищих щаблях влади за останні 15 років вони лише посилюються.

Це негативно у контексті потреби в покращенні інвестиційної привабливості національної економіки, формуванні цивілізованого конкурентного середовища та стабілізації економіко-правових правил економічної поведінки, стимулюванні створення нових бізнесів та залучення в економіку приватного капіталу, особливо тих верств населення, які раніше не займалися підприємницькою діяльністю. У

вказаному сенсі особливо негативним є переважання в структурі кримінальних впроваджень за випадками рейдерських захоплень такої статті, як протидія законній господарській діяльності – 68,6 % за 2013-2020 рр. Таких було 2,3 тис. випадків. Кількість злочинів з протиправного заволодінням майном в Україні в останні роки дещо знизилася, проте все ще залишається значною – 626 випадків за чисельністю та 19,0 % в структурі. Очевидно, що з такими високими негативними показниками економіка України не відповідає кращим практикам держав з відсутніми чи істотно нижчими значеннями показників злочинів у сфері рейдерства в структурі господарських відносин.

Важливо наголосити й на тому, що ключові структурні співвідношення в системі національного господарства пов'язані між собою, накладаються одне на одне та призводять до ще більших структурних негараздів. Так склалося й у системі відносин внутрішнє виробництво – збут вітчизняної продукції – імпортозалежність внутрішнього ринку. Так, тінізація економіки, рейдерство, корупція, що призводять до викривлення конкурентного середовища, одночасно підривають й позиції вітчизняного товаровиробника, що все менше здатний забезпечувати виробництво і збуту продукції, причому не лише на зовнішньому, але й на внутрішньому ринку.

Зазвичай для підтримки внутрішнього виробництва держава застосовує інструменти та засоби протекціоністського характеру, але тим самим лише погіршуючи ситуацію, коли у т. зв. «теплих» умовах вітчизняний виробник спершу дійсно отримує певні преференції, що допомагають наростити виробничі потужності і зміцнити свої позиції на внутрішньому ринку. Втім, надалі все це призводить до зниження рівня природньої конкуренції і до демотивації економічних агентів у частині подальшого зростання якості, інноваційності та конкурентоспроможності продукції. У підсумку можливості вітчизняного виробника відносно

конкуренції з продукцією імпорту лише послаблюються. Така ситуація стала характерною й для України, для якої на нинішньому етапі розвитку все гострішою стає структурна проблема високого рівня імпортозалежності.

Зокрема, частка імпорту у внутрішньому споживанні країни за 2005-2018 рр. зростала з 58,1 до 62,9 % [13]. Ситуація значно критичніша в групі непродовольчих товарів, особливо інвестиційного призначення, що є додатковим свідченням низького рівня конкурентоспроможності підприємств вітчизняної промисловості.

За рахунок зростання рівня імпортозалежності внутрішнього ринку України показник імпортової квоти підвищився до рівня 57,7 %, темпи зростання імпорту перевищували темпи зростання вітчизняного ВВП, а обсяги експорту товарів поступалися обсягам імпорту.

Станом на 2018 р. частка товарів, виготовлених на території України, у структурі роздрібного товарообороту торгової мережі підприємств становила 53,2 % та за 2005-2018 рр. цей показник знизився на 17,3 в. п., що є прямим свідченням зниження рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва, а, відтак, зменшення обсягів її виробництва та насичення внутрішнього ринку продукцією імпорту, причому не завжди високої якості.

Відтак, констатуємо наявність такої структурної вади розвитку економіки України, як низька конкурентоспроможність продукції та зниження рівня економічного потенціалу вітчизняного виробничого сектора. У контексті соціально-економічного зростання це критично негативна тенденція. Зрозуміло, що лише банківської підтримки тут недостатньо і має бути впроваджений цілий комплекс економічних і організаційних механізмів, інструментів та засобів. Водночас, банківський сектор володіє достатньо вагомим потенціалом, що міг би бути залученим для фінансової та іншої підтримки вітчизняного виробника. Важливо

також аби банківські структури забезпечили й зростання рівня купівельної спроможності населення, збалансований розвиток внутрішнього ринку та його логістично-складської і торговельної інфраструктури.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Таким чином, для сучасного періоду розвитку національної економіки України характерними стали системні структурні вади, що не сприяють подальшому соціально-економічному поступу країни та її територій, призводять до деіндустріалізації та наростання процесів деградації господарського комплексу. Такими передусім є високий рівень корупції та системної тінізації економічних відносин. Окрім того, економіка України характеризується неефективною структурою з критично високим рівнем ресурсо та енергоємності виробництва, сировинної орієнтації та виробництва продукції з низьким рівнем інноваційності та технологічності, доданої вартості, відірваністю фінансового сектора від реальної економіки, зокрема банківського кредитування бізнесу, неефективним функціонуванням секторів, які забезпечують соціальний розвиток, зокрема ЖКГ, медицини, системи освітніх послуг, елементів соціальної інфраструктури.

Література

1. Клімова О.І. Структурні зміни в економіці: основні поняття та види // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки, 2009. № 1(24). С. 60-65.
2. Васіна А. Ю. Структурне реформування національної економіки: методологічні та інституційні аспекти : монографія. Тернопіль Екон. думка ТНЕУ, 2017. 392 с.
3. Папп В. В. Структурна трансформація економіки України у контексті євроінтеграційних процесів // Регіональна економіка, 2008. № 1. С. 23-31.
4. Ходжаян А. О. Методичні підходи до оцінювання макроекономічних

- структурних трансформацій // Економічний простір, 2018. № 138. С. 89-107.
5. Куйбіда С.В. Формування нових підходів до реалізації структурної перебудови економіки України // Економіка та держава, 2017. № 9. С. 90-95.
 6. Гончарук О. А. Оцінка структурних змін господарського комплексу в контексті забезпечення соціальної зорієнтованості економіки // Статистика України, 2011. № 3. С. 38-41.
 7. Романова Т. В. Інтегральні показники оцінювання структурних зрушень в економіці // Економіка і регіон. № 6 (61). 2016. С. 20-27.
 8. Луцків О.М. Особливості динаміки структурних зрушень в економіці регіонів України // Регіональна економіка. №1. 2016. С. 39-50.
 9. Васильців Т.Г., Бойко В.В. Світовий досвід розвитку сільських територій в контексті державної політики забезпечення економічної безпеки // Науковий вісник Полісся. 2016. № 3 (7). С. 15–21.
 10. Васильців Т.Г., Гринкевич С.С. Формування середовища економічної безпеки підприємництва в Україні. Економічний часопис – XXI. 2015. № 3-4(1). С. 24–27.
 11. Мульська О. П. Балансування ринку праці в умовах підвищеної міграційної активності населення // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Збірник наукових праць. Вип. №1 (135). 2019. С. 59-65.
 12. Мульська О.П., Левицька О. О., Куцик В. І. Державна політика забезпечення інноваційних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки // Регіональна економіка. 2020. №3 (97). С. 81-90.
 13. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
 14. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org>.

References

1. Klimova O. I. (2009) Strukturni zminy v ekonomitsi: osnovni poniattia ta vydy. [Structural changes in the economy: basic concepts and types]. Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky, Vol. 1(24). pp. 60-65.
2. Vasina A. Yu. (2017) Strukturne reformuvannia natsionalnoi ekonomiky: metodolohichni ta instytutsiini aspekty. [Structural reform of the national economy: methodological and institutional aspects]. Ternopil: Ternopil National Economic University.
3. Papp V. V. (2008) Strukturna transformatsiia ekonomiky Ukrainy u konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv. [Structural transformation of Ukraine's economy in the context of European integration processes]. Rehional'na ekonomika, Vol.1, pp. 23-31.
4. Khodjayan A. O. (2018) Metodychni pidkhody do otsiniuvannia makroekonomichnykh strukturnykh transformatsii. [Methodical approaches to assessing macroeconomic structural transformations]. Ekonomichniy prostir, Vol. 138. 89-107.
5. Kuibida S. V. (2017) Formuvannia novykh pidkhodiv do realizatsii strukturnoi perebudovy ekonomiky Ukrainy. [Formation of new approaches to the implementation of structural adjustment of Ukraine's economy]. Ekonomika ta derzhava, no. 9, pp. 90-95.
6. Honcharuk O. A. (2011) Otsinka strukturnykh zmin hospodars'koho kompleksu v konteksti zabezpechennia sotsial'noi zoriientovanosti ekonomiky. [Assessment of structural changes in the economic complex in the context of ensuring the social orientation of the economy]. Statystyka Ukrainy, no. 3, pp. 38-41.
7. Romanova T. V. (2016) Intehral'ni pokaznyky otsiniuvannia strukturnykh zrushen' v ekonomitsi. [Integral indicators for estimating structural changes in the economy]. Ekonomika i rehion, Vol. 61, no. 6, pp. 20-27.

8. Lutskiv O. M. (2016) Osoblyvosti dynamiky strukturnykh zrushen v ekonomitsi rehioniv Ukrainy. [Features of dynamics of structural changes in the economy of Ukrainian regions]. *Rehional'na ekonomika*, no.1, pp. 39-50.
9. Vasylytsiv T. G., Boyko, V. V. (2016). Svitovyi dosvid rozvytku silskyh terytoriy v konteksti derzhavnoyi polityky zabezpechennia ekonomichnoyi bezpeky [World experience of rural development in the context of state policy of economic security]. *Scientific Bulletin of Polissya*, no. 3 (7), pp. 15–21.
10. Vasylytsiv T. G., Grynkevych, S. S. (2015). Formuvannia seredovyshcha ekonomichnoyi bezpeky pidpryemnytstva v Ukraini [Formation of the environment of economic security of business in Ukraine]. *Economic magazine – XXI*, no 3-4(1), pp. 24–27.
11. Mulska, O.P. (2019). Balansuvannya rynku pratsi v umovakh pidvyshchenoyi mihratsiynoyi aktyvnosti naseleennya. [Balancing the labor market in conditions of increased migration activity of the population]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny. Zbirnyk naukovykh prats' – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Collection of scientific works*, 1 (135), pp. 59-65. [in Ukrainian].
12. Mulska O. P., Levytska O. O., & Kutsyk V. I. (2020) Derzhavna polityka zabezpechennia innovatsiinykh form zainiatosti v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky. [State policy of maintaining the innovative forms of employment in the context of the economy digitalization]. *Rehionalna ekonomika*, Vol. 97, no. 3, pp. 81-90.
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine] Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Transparency International. Available at: <https://www.transparency.org>.